

УДК 341.232.5

ФЕТИСЕНКО В. О.,

аспірант кафедри міжнародного права
та міжнародних відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

НОРМИ «М'ЯКОГО» МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЩОДО МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ СФЕРІ

Анотація. У статті проводиться дослідження положень про міжнародне співробітництво в науково-технічній сфері, що закріплені в актах міжнародних міждержавних організацій і конференцій. Автором з'ясовано призначення та роль таких актів «м'якого» міжнародного права в здійсненні цього виду міжнародного співробітництва.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, науково-технічна сфера, «м'яке» право.

Постановка проблеми. Сфера науки й техніки завжди привертала увагу як на державному, так і на міжнародному рівнях. Міжнародне право містить низку положень щодо регулювання міжнародного співробітництва в цій сфері, зокрема, в актах міжнародних міждержавних організацій і конференцій. Отже, необхідно визначити роль зазначених актів у здійсненні міжнародного науково-технічного співробітництва (далі – МНТС).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти закріплення положень щодо співробітництва в науково-технічній сфері у «м'якому» міжнародному праві розглядали І.Д. Шутак, І.І. Дахно, В.Ф. Опришко, М.В. Шугуров, Ю.М. Колосов, Л.А. Гумеров, Ф. Сандс, А. Джакометті, Ф. Маррелла та інші вчені. Однак системне дослідження актів міжнародних організацій і конференцій щодо цього виду міжнародного співробітництва не проводилось.

Метою статті є комплексний аналіз актів міжнародних міждержавних організацій і конференцій у частині закріплення положень щодо МНТС.

Виклад основного матеріалу дослідження. За відсутності необхідних договірних норм положення рекомендаційних актів здійснюють передправове регулювання різних галузей міждержавного співробітництва [1, с. 38]. Це справедливо також для регулювання МНТС. Через комплексність, різноманітність і специфіку такого міжнародного співробітництва міжнародні міждержавні організації у своїх актах вимушені врегульовувати всі практичні аспекти.

Натепер наукова дискусія зосереджена на питанні про те, чи є такі акти джерелом права в їхньому власному вираженні або ж вони просто забезпечують докази звичаєвого права чи загальних принципів права [7, с. 97]. В.Ф. Опришко вважає, що рішення міжнародних організацій необхідно розглядати як джерела міжнародного економічного права, оскільки вони містять у собі відповідні правила й принципи, розраховані на неодноразове використання [2, с. 46]. Однак ми підтримуємо позицію, згідно з якою акти міжнародних міжурядових організацій визначаються як «м'яке» міжнародне право [1, с. 36–37; 3, с. 93; 4, с. 155; 5, с. 182; 6, с. 44].

Хоча акти міжнародних міжурядових організацій не згадуються серед джерел міжнародного права, наведених у статті 38 Статуту Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), цей суд у консультативному висновку щодо правомірності загрози чи застосування ядерної зброї (1996 р.) [8] зазначає, що резолюції Генеральної Асамблеї ООН (далі – ГА ООН), навіть якщо вони не є обов'язковими, можуть іноді мати нормативну цінність, за певних обставин вони можуть надати важливі докази для встановлення існування норми чи появи *opinio juris*. Низка резолюцій також можуть показати поступову еволюцію *opinio juris*, необхідну для створення нової норми.

У доктрині розповсюджена думка, згідно з якою резолюції ГА ООН можуть перетворюватись на звичайні норми міжнародного права [4, с. 155; 6, с. 44; 7, с. 84; 9, с. 51; 10, с. 124] або отримати закріплення в договірній формі [1, с. 38].

Як справедливо зазначає Т.Р. Короткий, рекомендаційний характер норм «м'якого» права полягає в тому, що вони, не маючи обов'язкової сили, виявляють ознаки високої ефективності, оперативності й прийнятності завдяки практичному походженню [11, с. 84]. Норми м'якого права зумовлюють певні правові наслідки, що можуть знайти вияв у регулюючому впливі на розвиток національного законодавства [4, с. 155] та мають дуже велике морально-політичне значення, оскільки поширюються практично на всю світову спільноту держав [12, с. 82].

Таким чином, рекомендаційний характер «м'якого» міжнародного права в жодному разі не принижує їх значення, а навіть надає деякі переваги. Так, варто погодитись із таким переліком функцій «м'якого» міжнародного права:

- 1) кодифікація існуючих норм звичаєвого міжнародного права та допомога сформулювати нові;
- 2) консолідація політичної думки навколо необхідності вжиття заходів щодо певної проблеми, що може привести до початку договірних переговорів або створення нових норм «м'якого» права;
- 3) заповнення прогалин у регулюванні існуючих міжнародних договорів;
- 4) надання вказівок чи моделей для внутрішнього законодавства, без міжнародного зобов'язання;

5) заміна правового зобов'язання, коли стан відносин робить формальні договори занадто дорогими й довгими за часом прийняття або політично неприйнятними [13, с. 72].

Такі функції допомагають актам міжнародних міжурядових організацій і конференцій урегульовувати чимало найбільш різноманітних аспектів МНТС.

Першим значним актом «м'якого» міжнародного права є Хартія економічних прав та обов'язків держав (1974 р.) [14]. Згідно з її статтею 9 глави 2 на всі держави покладається обов'язок співпрацювати в науковій і технічній галузях із метою сприяння економічному й соціальному прогресу всіх країн світу, особливо країн, що розвиваються. Стаття 13 вказаного документа містить положення, відповідно до якого всі держави повинні сприяти міжнародному науковому й технічному співробітництву та передачі технологій, полегшити доступ країн, що розвиваються, до досягнень сучасної науки й техніки, здійснити передачу їм технологій і створення місцевої технології.

Положення Декларації про встановлення нового міжнародного економічного порядку (1974 р.) [15] закріплюють такі принципи: надання країнам, що розвиваються, доступу до досягнень сучасної науки й техніки; сприяння передачі технології та створення місцевої технології в їхніх інтересах; зміцнення їх взаємного технічного співробітництва.

Програма дій зі встановлення Нового міжнародного економічного порядку, прийнята Резолюцією ГА ООН № A/RES/3202(S-VI) від 1 травня 1974 р. [16], містить частину IV («Передача технологій»), де закріплюється необхідність докласти зусиль із вироблення міжнародного кодексу у сфері передачі технологій; розширити допомогу з боку розвинених країн країнам, що розвиваються, у межах програм наукових досліджень, розвитку та створення місцевої технології; сприяти міжнародному співробітництву у сфері наукових досліджень і виробок.

Зазначені документи складають окремий блок, присвячений заохоченню міжнародного співробітництва на основі взаємної вигоди та справедливих переваг, що має на меті прискорення економічного й соціального розвитку держав та встановлення нового економічного порядку. Одним із невід'ємних складників такого співробітництва є зміцнення МНТС та технічна допомога країнам, що розвиваються, у тому числі передача технологій.

Заключний акт Ради з безпеки і співробітництва в Європі (далі – НБСЄ) 1975 р. в розділі IX встановлює прагнення, розвиваючи співпрацю, підвищувати добробут народів і сприяти втіленню в життя їхніх сподівань, використовуючи вигоди, що постають із розширення взаємного ознайомлення з прогресом і досягненнями в науковій, технічній галузях. У частині акта, присвяченій співробітництву у сфері науки й техніки, виражається переконання держав-учасниць у важливості такого співробітництва для укріплення безпеки та необхідності створення можливостей для

його покращення. Особливо цікавим є наведення форм і методів МНТС та практичних рекомендацій щодо їх розширення. Окремі положення щодо співробітництва у сфері науки містяться в частині акта про освіту. Загалом Заключний акт НБСЕ є дуже чітким, змістовним і практичним документом, має конкретні пропозиції з покращення співробітництва в різних сферах, зокрема й науково-технічній.

Положення щодо МНТС закріплено в трьох Міжнародних стратегіях розвитку ООН на друге (1970 р.) [17], третє (1981 р.) [18] та четверте (1990 р.) [19] Десятиріччя. У кожній стратегії окрему частину присвячено науці й техніці, де закріплено здійснення міжнародного співробітництва в налагодженні, посиленні й розвитку наукових досліджень і технічної діяльності, сприянні передачі технологій та наданні допомоги країнам, що розвиваються, в укріпленні їхнього науково-технічного потенціалу. Особливістю стратегій є те, що вони покладають окремі завдання безпосередньо на країни, що розвиваються, і наголошують на необхідності докладання їхніх узгоджених зусиль для досягнення поставлених цілей у науково-технічній сфері, у тому числі здійснюючи МНТС.

Один із принципів Ріо-де-Жанейрської декларації з навколишнього середовища та розвитку (1992 р.) [20] присвячено МНТС. Так, принцип 9 встановлює, що держави повинні співпрацювати з метою зміцнення діяльності з нарощування національного потенціалу для забезпечення сталого розвитку завдяки поглибленню наукового розуміння шляхом обміну науково-технічними знаннями та розширення розробки, адаптації, поширення й передачі технологій, у тому числі нових і новаторських.

Порядок денний на ХХІ століття (1992 р.) найзмістовніше та найдокладніше закріплює зобов'язання урядів держав у сфері науково-технічних досліджень і діяльності, однак містить небагато положень про МНТС. Акцент у ньому зроблено на залученні приватного сектора до дослідження. Закріплено положення щодо проведення наукових досліджень, розповсюдження їх результатів, міжнародних і регіональних центрів обміну інформацією, спрямування науки в цілях сталого розвитку, технічного співробітництва й допомоги країнам, що розвиваються.

У наведених міжнародних актах відзначається роль МНТС як одного з невід'ємних засобів забезпечення сталого розвитку.

У підсумковому документі Всесвітнього саміту 2005 р. містяться положення щодо поглиблення технічного співробітництва в цілях розвитку (пункт 21); передачі технологій країнам, що розвиваються (пункти 22, 50); співробітництва за лінією Північ – Південь як засобу розширення технічного співробітництва (пункт 40); налагодження партнерських відносин між державами задля укріплення й посилення механізмів і підтримки у сфері наукових досліджень та конструкторських розробок (пункт 60).

Далі варто розглянути декларації й резолюції міжнародних міждержавних організацій. Так, у Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин між державами згідно зі Статутом ООН,

прийнятій Резолюцією ГА ООН № A/RES/2625(XXV) від 24 жовтня 1970 р. [21], закріплено обов'язок держав співпрацювати у сфері науки та техніки згідно зі Статутом ООН.

Однією з найважливіших декларацій, що стосується МНТС, є Декларація про використання науково-технічного прогресу в інтересах миру та на благо людства, прийнята Резолюцією ГА ООН № A/RES/3384 від 10 листопада 1975 р. [22]. Вона проголошує такі зобов'язання держав:

- сприяти міжнародному співробітництву в цілях використання результатів науково-технічного прогресу в інтересах укріплення міжнародного миру й безпеки, свободи та незалежності, економічного й соціального розвитку народів та забезпечення прав і свобод людини;
- запобігати використанню досягнень науки й техніки для обмеження або втручання в здійснення прав людини та основних свобод;
- утримуватись від будь-яких дій, що спричиняють використання науково-технічних досягнень для порушення суверенітету й територіальної недоторканності інших держав, втручання в їхні внутрішні справи, ведення агресивних воєн, придушення національно-визвольних рухів, проведення політики расової дискримінації;
- співпрацювати в створенні, зміцненні та розвитку науково-технічного потенціалу країн, що розвиваються.

Аналізована декларація є базовим документом та містить основні положення щодо здійснення МНТС загалом. Її положення пов'язують науково-технічний прогрес із правами людини й системою міжнародної безпеки, що поглиблює зв'язок і взаємовплив науки й техніки з міжнародним правом і міжнародними відносинами. М.В. Шугуров також резюмує, що декларація пов'язує використання досягнень науково-технічного прогресу з реалізацією права на розвиток, яке є правом людини та правом народів [3, с. 164].

Декларація про міжнародне економічне співробітництво, зокрема по-жвавлення економічного росту та розвитку в країнах, що розвиваються, прийнята Резолюцією ГА ООН № A/RES/S-18/3 від 1 травня 1990 р. [23], вказує, що розвиненим країнам та міжнародним організаціям варто надавати підтримку зусиллям країн, що розвиваються, зі створення й розвитку власного потенціалу у сфері науки та технологій. У Декларації про науку та використання наукових знань (1999 р.) [24], прийнятій у межах ЮНЕСКО, проголошується, що робота зі створення наукового потенціалу повинна спиратись на регіональне й міжнародне співробітництво, а також перелічуються різновиди співпраці на різних рівнях. Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку (2002 р.) [25] в пункті 18 проголошує взаємодію держав одна з одною з метою допомогти одна одній використовувати сучасну технологію в інтересах розвитку та вжити заходів, щоб забезпечити передачу технологій і підготовку кадрів.

Таким чином, у деклараціях, що саме постає з їх назви, декларуються важливість і необхідність здійснення МНТС. Вони є маркером тенденцій із поширення застосування та більшої популяризації МНТС у міжнародних відносинах.

Інша річ – резолюції міжнародних міжурядових організацій. Резолюції, які стосуються МНТС, прийняті ГА ООН, можна поділити на декілька основних груп за тематикою.

Перша група – резолюції, предметом яких є Конференція ООН «Наука та техніка у цілях розвитку». Так, низку резолюцій (наприклад, № A/RES/1897(LVII) від 1 серпня 1974 р., № A/RES/2028(LXI) від 4 серпня 1976 р., № A/RES/31/184 від 21 грудня 1976 р., № A/RES/32/115 від 19 грудня 1977 р., № A/RES/32/184 від 19 грудня 1977 р., № A/RES/1978/4 від 4 травня 1978 р., № A/RES/33/192 від 29 січня 1979 р.) присвячено організаційним аспектам підготовки до конференції. Резолюція ГА ООН № A/CONF.87/PC/43 від 29 липня 1979 р. надає оцінку проблемним аспектам і питанням застосування науки й техніки перед початком конференції. А Резолюція ГА ООН № A/RES/34/218 від 19 грудня 1979 р. за підсумками конференції містила положення про прийняття Віденської програми дії з науки та техніки в цілях розвитку, заснування Міжурядового комітету з науки й техніки в цілях розвитку, Центру з науки і техніки в цілях розвитку, створення системи фінансування науки й техніки в цілях розвитку ООН та тимчасового фонду ООН для фінансування науки й техніки в цілях розвитку.

Друга група – резолюції про роль науки й техніки в контексті міжнародної безпеки та роззброєння. У Резолюції № A/RES/43/61 від 6 грудня 1988 р. «Наука та мир» ГА ООН закликає держави-члени сприяти міжнародному співробітництву між ученими, розвиваючи обмін експертами й інформацією. Щорічні резолюції ГА ООН (з 15 грудня 1994 р. (№ A/RES/49/68) до грудня 2006 р. (№ A/RES/61/55)) закріплюють положення про те, що науково-технічний прогрес варто використовувати на благо всього людства, щоб сприяти сталому економічному й соціальному розвитку всіх держав і гарантувати міжнародну безпеку; що необхідно сприяти розвитку міжнародного співробітництва в справі використання досягнень науки й техніки на основі передачі технічних знань та обміну ними в мирних цілях, у тому числі передачі технологій, пов'язаних із роззброєнням. Резолюції ГА ООН № A/RES/47/44 від 9 грудня 1992 р. та № A/RES/48/67 від 16 грудня 1993 р. містять лише положення про передачу технологій.

Третя група – резолюції з науки та техніки в цілях розвитку. Резолюція ГА ООН № A/RES/54/201 від 22 грудня 1999 р. підтверджує важливу роль, яку ООН доводиться відігравати в сприянні розвитку МНТС, та наголошує на активізації й укріпленні зусиль у цілях створення в країнах, що розвиваються, власного науково-технічного потенціалу, визнає важливість здійснення їх науково-технічного співробітництва. Положення Резолюції ГА ООН № A/RES/56/182 від 21 грудня 2001 р. підкреслюють важливість передачі знань і технологій країнам, що розвиваються, виявлення й усунення бар'єрів і не виправданих обмежень у сфері передачі технологій, а також закликають систему ООН та міжнародне співтовариство укріплювати ініціативи за лінією співробітництва Північ – Південь у сфері науки й техніки.

У резолюціях ГА ООН № A/RES/60/205 від 22 грудня 2005 р., № A/RES/62/201 від 19 грудня 2007 р., № A/RES/64/212 від 21 грудня 2009 р., № A/RES/66/211 від 22 грудня 2011 р., № A/RES/68/220 від 20 грудня 2013 р. підтверджуються зобов'язання ГА ООН із передачі країнам, що розвиваються, технологій; щодо допомоги їм у зусиллях, спрямованих на сприяння розробці та розробку національних стратегій у сфері науки й техніки; щодо здійснення спільних регіональних, субрегіональних і міжрегіональних проєктів наукових досліджень та дослідно-конструкторський розробок. Низка резолюцій ГА ООН (наприклад, № A/RES/46/165 від 19 грудня 1991 р., № A/RES/48/179 від 21 грудня 1993 р., № A/RES/50/101 від 20 грудня 1995 р. та № A/RES/52/184 від 18 грудня 1997 р.) закликають активізувати й нарощувати міжнародне співробітництво в цілях розвитку, у напрямі створення в країнах, що розвиваються, внутрішнього науково-технічного потенціалу, а також визнають важливість МНТС між ними. Аналогічні за змістом положення щодо сприяння розвитку МНТС закріплено в резолюціях ГА ООН № A/RES/3180(XXVIII) від 14 грудня 1973 р. та № A/RES/51/39 від 10 грудня 1996 р.

Четверта група – резолюції про міжнародний кодекс поведінки у сфері передачі технологій. До цієї групи належать такі резолюції ГА ООН: № A/RES/32/188 від 19 грудня 1977 р., № A/RES/33/157 від 20 грудня 1978 р., № A/RES/34/195 від 19 грудня 1979 р., № A/RES/36/140 від 16 грудня 1981 р., № A/RES/41/166 від 5 грудня 1986 р., № A/RES/42/172 від 11 грудня 1987 р., № A/RES/45/204 від 21 грудня 1990 р., № A/RES/46/214 від 20 грудня 1991 р., № A/RES/47/182 від 22 грудня 1992 р. та № A/RES/48/167 від 21 грудня 1993 р. Однак після багаторічних консультацій так і не було досягнуто згоди за багатьма положеннями кодексу, тому прийнятим залишився лише проєкт кодексу поведінки у сфері передачі технологій.

П'яту групу резолюцій присвячено безпосередньо МНТС. Так, Резолюція ГА ООН № A/RES/1164(XII) від 26 листопада 1957 р. встановлює, що міжнародне співробітництво у сфері науки має заохочуватися шляхом взаємних угод та іншими способами, тому ГА ООН просить усі держави-члени розширити систему всіх заходів із заохочення взаємовідносин і співробітництва між народами у сфері науки. У резолюціях № A/RES/1429(XIV) від 5 грудня 1959 р., № A/RES/1512(XV) від 12 грудня 1960 р., № A/RES/1043(XI) від 21 лютого 1957 р., № A/RES/2658(XXV) від 7 грудня 1970 р. та № A/RES/3168(XXVIII) від 17 грудня 1973 р. ГА ООН закликає до заохочення більш широкого МНТС та міжнародного обміну науково-технічним досвідом.

Шосту групу резолюцій присвячено технічній співпраці країн, що розвиваються. Резолюції ГА ООН № A/RES/2091(XX) від 20 грудня 1965 р., № A/RES/2034(LXI) від 4 серпня 1976 р., № A/RES/48/172 від 21 грудня 1993 р., № A/RES/50/119 від 20 грудня 1995 р., № A/RES/54/226 від 22 грудня 1999 р. та № A/RES/56/202 від 21 грудня 2001 р. заохочують технічне співробітництво між країнами, що розвиваються, та органами й установами системи ООН. А резолюції ГА ООН № A/RES/31/179 від 21 грудня 1976 р.,

№ A/RES/32/183 від 19 грудня 1977 р. та № A/RES/33/134 від 19 грудня 1978 р. присвячені організації й проведенню конференції ООН із технічного співробітництва країн, що розвиваються.

Таким чином, кожену групу резолюцій присвячено окремому аспекту МНТС, вони виконують окремі функції, передбачені тематикою резолюцій.

Також варто розглянути резолюції Економічної і соціальної ради ООН (далі – ЕКОСОР). Так, у резолюціях № E/RES/1989/47 від 24 травня 1989 р. та № E/RES/1987/36 від 28 травня 1987 р. ЕКОСОР закликає держави сприяти співробітництву в цілях забезпечення науково-технічного прогресу на благо та в інтересах своїх народів і всього людства. У Резолюції № E/RES/1997/62 від 25 липня 1997 р. ЕКОСОР пропонує урядам промислово розвинених країн налагодити технічне співробітництво з відповідними партнерами в країнах, що розвиваються, та країнах із перехідною економікою. У Резолюції № E/RES/2012/6 від 25 липня 2012 р. ЕКОСОР пропонує державам рекомендувати науковим, дослідницьким та академічним установам взаємодіяти із закордонними партнерами, а в Резолюції № E/RES/2014/28 від 16 липня 2014 р. – шукати можливості для міжнародної співпраці в інформаційних і комунікаційних технологіях. Резолюцією № E/RES/1993/72 від 30 липня 1993 р. ЕКОСОР підтримує міжнародне співробітництво, спрямоване на заохочення використання технологій, пов'язаних із новими відновлюваними й альтернативними джерелами енергії, та чистих технологій. У Резолюції ЕКОСОР № E/RES/1995/54 від 28 липня 1993 р. містяться прохання до відповідних організацій, фондів і програм ООН щодо сприяння ефективнішому технологічному співробітництву між державами.

Таким чином, у своїх резолюціях ЕКОСОР закріплює положення, майже аналогічні положенням резолюцій ГА ООН, що містять переважно рекомендації й побажання державам у сфері здійснення МНТС.

Висновки. Таким чином, акти міжнародних організацій і конференцій переважно закріплюють як пропозиції й рекомендації державам та міжнародним організаціям розвивати й заохочувати МНТС, так і чіткі й практичні зобов'язання для держав щодо покращення науково-технічної сфери за допомогою такого співробітництва. Адресатами цих рекомендацій і пропозицій є всі держави, у тому числі країни, що розвиваються, які також повинні докладати зусиль із розвитку міжнародного співробітництва.

Можна простежити дві тенденції, якими сповнені положення найвідоміших актів «м'якого» міжнародного права, що стосуються МНТС. Перша (тенденція 1970-х рр.) – спрямування МНТС у напрямі встановлення нового економічного порядку, а друга (з 1990-х рр. і донині) – спрямування МНТС у цілях сталого розвитку.

Резолюції міжнародних організацій за призначенням та роллю можна поділити на такі типи:

– резолюції, що видаються регулярно й систематично, підтверджуючи необхідність спрямування зусиль держав у конкретному напрямі;

– резолюції, що актуалізують нові напрями, на які державам і міжнародним організаціям необхідно звернути увагу (спрямування діяльності в цілях розвитку, передачу технологій, співпрацю держав, що розвиваються, заохочення міжнародного співробітництва тощо).

Важливо зазначити, що, незважаючи на відсутність юридично обов'язкової сили в положеннях «м'якого» міжнародного права, воно має значний вплив на МНТС, надаючи державам детальні пропозиції щодо вдосконалення діяльності, пов'язаної зі здійсненням МНТС, підсумовуючи існуючу практику в цій сфері, створюючи підґрунтя для нових норм міжнародного права та оперативніше реагуючи на зміни й нові тенденції в міжнародних відносинах.

Література:

1. Халафян Р.М. Влияние «мягкого права» на международную правовую систему / Р.М. Халафян // Академический юридический журнал. – 2012. – № 2(48). – С. 36–43.
2. Опришко В.Ф. Міжнародне економічне право : [підручник] / В.Ф. Опришко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 324 с.
3. Шугуров М.В. Международно-правовые обязательства государств в сфере международного научно-технологического сотрудничества / М.В. Шугуров // Вестник Саратовской государственной академии права. – 2011. – № 6. – С. 91–99.
4. Демченко І.С. М'яке право у регламентації прав людини у сфері охорони здоров'я / І.С. Демченко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 1. – С. 152–157.
5. Мицик В.В. Концепція «м'якого права» (soft law) / В.В. Мицик // Міжнародне право. Основи теорії : [підручник] / [В.Г. Буткевич, В.В. Мицик, О.В. Задорожний] ; за ред. В.Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2002. – С. 178–182.
6. Herdegen M. Principles of International Economic Law / M. Herdegen. – New York : Oxford University Press, 2013. – 536 p.
7. Hillier T. Sourcebook on public international law / T. Hillier. – London : Cavendish Publishing Limited, 1998. – 883 p.
8. Legality of the threat or use of nuclear weapons. Advisory opinion of International Court of Justice of 8 July 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icj-cij.org/docket/files/95/7495.pdf>.
9. Аречага Э. де. Современное международное право / Э. де Аречага. – М. : Прогресс, 1983. – 242 с.
10. Sands P. Principles of International Environmental Law / P. Sands. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – 1248 p.
11. Короткий Т.Р. Норми «м'якого права» в механізмі охорони морського середовища / Т.Р. Короткий // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 43. – С. 80–92.
12. Вельяминов Г.М. Международное экономическое право и процесс (академический курс) : [учебник] / Г.М. Вельяминов. – М. : Волтерс Клувер, 2004. – 496 с.
13. Shelton D. Soft law / D. Shelton // Routledge Handbook of International Law / ed. by D. Armstrong. – New York : Routledge, 2008. – 359 p.

14. Хартія економічних прав та обов'язків держав : Резолюція № 3281(XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 12 грудня 1974 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_077.
15. Декларація про встановлення нового міжнародного економічного порядку : Резолюція № 3201(S-VI) Генеральної Асамблеї ООН від 1 травня 1974 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_339.
16. Програма дій зі встановлення нового міжнародного економічного порядку : Резолюція № 3202(S-VI) Генеральної Асамблеї ООН від 1 травня 1974 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/NR0751/91/IMG/NR075191.pdf?OpenElement>.
17. Міжнародна стратегія розвитку на друге Десятиріччя ООН : Резолюція № 2626(XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/decade2_devstrategy.shtml.
18. Міжнародна стратегія розвитку на третє Десятиріччя розвитку ООН : Резолюція № 35/56 Генеральної Асамблеї ООН від 5 грудня 1980 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/dev_strategy_ch1.shtml.
19. Міжнародна стратегія розвитку на четверте Десятиріччя розвитку ООН : Резолюція № 45/199 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/dev_decade_strategy.shtml.
20. Ріо-де-Жанейрська декларація з навколишнього середовища та розвитку від 3–14 червня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.shtml.
21. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин між державами згідно із Статутом ООН : Резолюція № 2625(XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
22. Декларація про використання науково-технічного прогресу в інтересах та на благо людства : Резолюція № 3384(XXX) Генеральної Асамблеї ООН від 10 листопада 1975 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/science.shtml.
23. Декларація про міжнародне економічне співробітництво, зокрема поживлення економічного росту та розвитку в державах, що розвиваються : Резолюція № S-18/3 Генеральної Асамблеї ООН від 1 травня 1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_982.
24. Декларація про науку та використання наукових знань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unesco.org/science/wcs/declaration_r.pdf.
25. Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку : Резолюція № 199/20 Всесвітньої зустрічі зі сталого розвитку від 4 вересня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/decl_wssd.pdf.

Фетисенко В. О. Нормы «мягкого» международного права относительно международного сотрудничества в научно-технической сфере

Аннотация. В статье проводится исследование положений о международном сотрудничестве в научно-технической сфере, закрепленных в решениях международных межправительственных организаций и конференций. Автором определены предназначение и роль таких актов «мягкого» международного права в осуществлении данного вида международного сотрудничества.

Ключевые слова: международное сотрудничество, научно-техническая сфера, «мягкое» право.

Fetysenko V. “Soft” international law on international cooperation in science and technology

Summary. The article is devoted to such forms of “soft” international law as decisions of international intergovernmental organizations and conferences and their provisions about international cooperation in science and technology.

The author pays attention to the nature and functions of “soft” international law in regulation of such kind of international cooperation. Different groups of decisions of international intergovernmental organizations and conferences such as declarations, resolutions, strategies, charters and acts are analyzed in the article. All such decisions are also systematized in different groups according to their goals and subjects, and, thus, their impact on international cooperation in science and technology. The author determines different trends, which appear in the content of these types of “soft” international law. Special emphasis is given to the needs and interests of developing countries, which need to be considered by other countries during cooperation among them. Moreover, “soft” international law also contains some obligations and recommendations for developing countries itself.

It is concluded, that decisions of international organizations and conferences usually contain suggestions and recommendations to states and international organizations to develop and promote international collaboration in science and technology, and clear and practical obligation for states for improving scientific and technical sphere through such cooperation

Key words: international cooperation, science and technology, “soft” law.